

**6413 SAYILI TSK. DİSİPLİN KANUNU'NA GÖRE;
“HİZMET HARİCİNDE YALAN SÖYLEMEK” DİSİPLİNSİZLİĞİ
(15. Maddenin 1/ı bendi Açıklaması)**

Hazırlayan:

Avukat Orhan ÇELEN-ANKARA

İLGİLİ KANUN HÜKMÜ:

6413 SAYILI TSK. DİSİPLİN KANUNU

Uyarma cezasını gerektiren disiplinlikler

MADDE 15 – (1) Uyarma cezasını gerektiren disiplinlikler şunlardır:

a) ..

..

...

ı) Hizmet haricinde yalan söylemek: Amir veya üstü tarafından denetim ve gözetim sorumluluğu kapsamında sorulan sorulara kasten doğru yanıt vermemektir.

...

11. HİZMET HARİCİNDE YALAN SÖYLEMEK:

6413 sayılı K.nun 15 inci maddesinin 1/ı bendinde yer alan; hizmet haricinde yalan söylemek disiplinlik; “Amir veya üstü tarafından denetim ve gözetim sorumluluğu kapsamında sorulan sorulara kasten doğru yanıt vermemek” demektir.

657 sayılı DMK.da hizmet dışında iken yapılan yalan beyanla ilgili bir düzenleme mevcut değildir. DMK.da varolan düzenleme sadece, görevle ilgili olan ve aylıktan kesme cezasının öngören DMK. 125/C-d maddesindeki hükümdür. DMK.da ki bu disiplin suçu; görevle ilgili konularda yükümlü olduğu kişilere yalan ve yanlış beyanda bulunmak halinde söz konusu olur.

DMK.nun görevle ilgili olmayan yalan söylemek fiiline doğrudan benzemekle birlikte, niteliği itibariyle bu kapsama girebilecek olan bazı hükümleri ise, 125/1-A.e

(Devlet memuru vakarına yakışmayan tutum ve davranışta bulunmak) ve 125/1-B.d (Hizmet dışında Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak) maddelerinde düzenlenmiş olan disiplin suçlarında görebiliriz.

Bir diğer benzer hükme ise, 7068 sayılı Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hk. K.nun dört ay kısa süreli durdurma cezasını gerektiren fiillerden olan 8/4.a.1 maddesinde yer verilmiştir: Bu da; “Amir ve memurlara görevle ilgili olarak yalan söylemek.” tir.

Hizmet haricinde yalan söylemek fiili, kurumsal niteliği gereğince sadece 6413 sayılı TSK. Dis.K. ile düzenlenmiştir. Bu disiplinsizliğe konu olabilecek fiiller yani hizmet haricinde yalan söylemek, TSK.Dis.K.nun yürürlüğe girmesinden önceki dönemde askeri disiplin hukuku açısından herhangi bir norma bağlanmış değildi. Ancak hizmet haricinde yalan söylemenin, Askeri Ceza Kanunu uygulamasında disiplin tecavüzü olarak nitelendirilmesine engel bir durumu da yoktu. Bu ahvalde ise disiplin amiri lüzum görürse faili cezalandırır, görmezse cezalandırmazdı.¹

¹ Bu tarz nitelikte işlenen bir fiilin o dönemde disiplin tecavüzü kabul edileceği yönünde Askeri Yargıtay’ın bir kararı aşağıdadır:

“..Top.Al.K.ılgı Dis.Mah.nin kesin nitelikteki hükmüyle; Er B.B.'ın aynı birlikte görevli astsubaylara, izine gidebilmek için kardeşinin kaza geçirdiğine ilişkin olarak yalan söylediğinin ve böylece bilerek doğru söylememek suçunu işlediğinin kabulüyle eylemine uyan 477 S.K.nun 49. maddesi uyarınca on gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiş ise de; 477 S.K.nun 49. maddesinde; hizmete ait işlerde amirin sorusuna karşı doğru söylemeyenler için hizmetin aksamamış olması halinde cezai yaptırım öngörülmüş olmasına ve dava konusu olayda; hizmete ait bir iş olmadığı gibi, sanığın doğru söylememiş olmasıyla hizmetin de aksamamış olduğu ve böylece yüklenen suçun oluşmadığı anlaşılınca, bir disiplin tecavüzü niteliğindeki eylem nedeniyle sanığın beraeti yerine, mahkumiyet kararı verilmesi yasaya aykırı görüldüğünden M.S.B.ılgının yazılı emir yoluyla bozma isteminin kabulüyle; hükmünün bozulmasına.(As.Yrg.2.D, 22.1.1997, E.61, K.58).”

Bu maddenin daha ağır ve nitelikli hali, 6413 sayılı TSK.Dis.K.nun 18/1-b maddesinde yer almaktadır: Söylenen yalan, askeri hizmete ilişkin veya görevle ilgili konu ve durumlarda ise, TSK.Dis.K.nun 18/1-b maddesinde yazılı olan başka bir disiplinsizliği (yalan söylemek) oluşturur ve bu durumda “aylıktan kesme cezası”nı gerektirir.

Kanununun 15/1-ı maddesi ile 18/1-b maddesinde yer alan yalan söylemek disiplinsizlikleri arasında diğer bir farkta şudur: Hizmet haricinde yalan söylemek, amir veya üstün denetim ve gözetim sorumluluğu kapsamında sorduğu sorulara kasden doğru cevap vermemek iken, 18/1-b maddesindeki yalan söylemek, amirlere veya bilgi vermekle yükümlü olduğu kişi ve makamlara gerçeğe aykırı ve yanlış beyanda bulunmadır.

Hizmetle ilgili yalan söylemeye ilişkin bir diğer hüküm ise, sadece savaş zamanında uygulanacak olan 477 sayılı Dis.Mah.K.nun “Bilerek doğru söylemeyenler” başlıklı K.nun 49 uncu maddesinde yer almaktadır:

“Hizmete ait işlerde âmirin sorusuna karşı bilerek doğru söylemeyenler bu eylemlerinden hizmet aksamamış ise . cezalandırılırlar.”

A. KORUNAN HUKUKİ YARAR:

Amir veya üstün denetim ve gözetim kapsamında astına sorduğu sorular, muhatap kişinin meslek yaşamı ile ilgilidir. Bu sebeple de kamusal alana girer. Dolayısıyla bu disiplinsizlikte korunan hukuki yarar da, kamusal alana giren bu durumunun ve Silahlı Kuvetlerin disiplinin korunmasıyla alakalıdır.

Esasen her askerde bulunması lazım gelen ahlaki ve manevi vasıflardan birisi olan “iyi ahlak sahibi olmak” aynı zamanda yalan söylememeyi gerekli kılar. İç Hz.Yönt.nin konuya ilişkin 86/2-h maddesinde, iyi ahlak sahibi olmak için, gerekli bir çok nitelik yanında “yalancılık” gibi fenalıklardan sakınılması gerektiği açıklanmıştır.

B. MADDİ UNSUR:

Bu disiplinsizliğin maddi unsuru, amir veya üstü tarafından denetim ve gözetim sorumluluğu kapsamında sorulan sorulara kasten doğru yanıt vermemektir.

1) Fail/Mağdur:

Bu disiplinsizliğin faili, tüm askeri personeldir. TSK.de görevli sivil personel, bu disiplinsizliğin faili olamaz. Zira sivil personel, TSK. Dis.K.nun 2 inci maddesi ile, bu Kanunun kapsamı dışında tutulmuşlardır.

Bu disiplinsizliğin mağdur ise, bu disiplinsizliğin faili üst ve amir durumundaki asker kişiler ve dolayısıyla kamunun hukukudur.

2) Disiplinsizliğin şartları:

“Yalan”; Aldatmak amacıyla bilerek ve gerçeğe aykırı olarak söylenen sözdür. Gerçek olmayan, asılsız, uydurma şeyler, yalanı oluşturur.

Yalan, ayıpların en fenası ve çirkinini olup, kalpleri karartan bütün kötülüklerin başıdır. Yalan söyleme davranışı, genel olarak baskı altındaki bireyin, cezadan kurtulmak için durumları çarpıtma yoluna başvurmasıyla ortaya çıkar. Esasen yalan söylemek bir davranış bozukluğudur ve bir özgüven noksanlığını gösterir.

Bu sebeple amirlerin, aşırı sert, cezalandırıcı ve tavizsiz bir tutum yerine anlamaya çalışan, hoşgörülü, bağışlayıcı bir yol izlemeleri halinde; personelin özgüvenin gelişmesine yardımcı olmaları ve yalancılık davranışının giderilmesine katkı sağlayabilecekleri unutulmamalıdır.

a) Denetim ve gözetim sorumluluğu :

Sorulan soruların, amirin veya üstün denetim ve gözetim sorumluluğu kapsamında olması gerekir. Ancak bu durumda, yalan söylendiğinde söz konusu bent hükümlerine göre işlem yapılabilecektir. Sorulan soruların amirin veya üstün denetim ve gözetim sorumluluğu kapsamına girmemesi durumunda söylenen yalan disiplin yaptırımına tabi değildir. Örneğin, kişinin denetim ve gözetim sorumluluğu kapsamında mütala edilemeyecek olan ve tamamen şahsi hallerine ilişkin sorulara karşı yalan beyanda bulunması, bu disiplinsizliği oluşturmaz. Esasen kişinin özel hayatı başkalarını ilgilendirmez ve gerekli olmadıkça özel hayata müdahale yasal değildir.²

² Bkz: Any. Md. 20, AİHS. Md. 8

Amirin veya üstün denetim ve gözetim sorumluluğu, ilgili mevzuat ile belirlenmiştir. Bu husus, amir veya üstün hem bir yetkisi hem de sorumluluğu niteliğinde olup kapsam ve sınırını da, ilgili kanun, nizam ve emirler belirler.

Denetim ve gözetim sorumluluğu, günlük mesai ve görevle ilgili olmayan, yani günlük hizmet ve görevin yürütülmesiyle ilgili olmayan işlere ilişkin olacaktır. Dolayısıyla, doğru yanıt vermemek şeklinde ifadesini bulan yalan söylemenin ancak bu konulara değinmesi durumunda, bu bent kapsamında mütala edilebileceği, aksi takdirde Kanununun 18/1-b maddesi kapsamına gireceği açıktır. Amir ve üstlerin hizmetle ilgili olmayan bu tür denetim ve gözetim sorumluluklarının neler olduğunu disiplin amiri takdir ve araştıracaktır.

b) Sorulan sorulara doğru yanıt vermemek:

Madde metninde, sorulan sorulara kasten doğru yanıt vermemenin cezalandırılacağı öngörülmüştür. Oysa madde başlığı sadece yalan söylemek ifadesine yer vermiştir. Madde başlığına göre failin kendisine sorulan sorular dışında kendiliğinden söyleyeceği sair hususlarda da yalan söylemesi halinin düzenlendiği anlamı çıkabilir. Ancak doğru olan, faille sorulacak sorulara kasden (bilerek ve isteyerek) yalan beyanda bulunması durumunda bu disiplinsizliğin vücut bulacağıdır.

Bu durumda, failinin sorulan sorulara cevap vermesi yanında sergileyeceği diğer hal ve hareketlerin bu kapsama girip giremeyeceği de merak konusudur. Doktrinde sorulan sorulara muhatabın sessiz kalması, susması halinin de dahil olacağı savunulduğu³ gibi, kanun koyucunun susmayı, sessiz kalmayı cezalandırmak istemediği, aksi halde doğru yanıt vermemek ibaresinin yanında sessiz kalmak veya susmak ibarelerine de yer vereceği savunulmuştur.⁴ Bunun herhangi birisini savunmak yerine, somut olaya bakarak karar vermenin daha uygun olacağı düşüncesindeyiz. Zira bazen susmak, yalan söylemek anlamına gelmez. Burada sorulan sorunun niteliği önemlidir. Sorulan sorunun mutlaka cevaplandırılması aksi

³ Işıklar, Celal : TSK. Disiplin Kanunu ve Yorumu, Adalet Yayınevi, Ankara 2015,, s.365-266

⁴ Demirağ, Fahrettin: Gerekçeli ve Açıklamalı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu ile Askeri Ceza Kanunu ve İç Hizmet Kanunu, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s.144

halde susmanın yalan anlamını taşıyacağı düşünülen hallerde, susmanın yalan kabul edilmesi mümkündür. Bunu tayin ve takdir yetkisi disiplin amirine aittir.

Kaldı ki bir soruşturma, tahkikat ve kovuşturma esnasında suç veya disiplinsizlik konusunda sorulan sorulara gerçek dışı anlatımda bulunmak, yalan söylemek disiplinsizliğine neden olmaz. Bu beyanlar savunma hakkı kapsamında değerlendirilir ve ceza verilmez.⁵

Nitekim halen kaldırılmış olan Askeri Yargıtay bir kararında; “.. hükümlünün ifadesine başvurulduğunda önce içki içtiğini söylememesi nedeniyle bilerek doğru söylememekten 477 S.K.nun 49. maddesi gereğince tecziyesi cihetine gidilmiş ise de; el yazılı olarak vermiş olduğu ifadesinde içki içtiğini açıklamış olduğu, kaldı ki bu hususun savunmaya taallük etmesi sanığın susma hakkı da olduğu nazara alınması gerektiği hizmete ilişkin bir soruya da cevap vermeme gibi bir durum bulunmadığından unsurları bakımından suç oluşmadığı halde.. yazılı şekilde mahkumiyete hükmedilmesi kanuna aykırı görülmekle hükmün bozulması gerekmiştir” şeklinde hüküm tesis etmiştir.⁶

Burada konu edilen sorulara doğru cevap vermemek eylemi, sözlü veya mimik ve hareketlerle şekli olarak yapılabilir. Sorulan sorulara verilen yazılı cevaplarla da bu disiplinsizliğin işlenmesi mümkündür.

“Yalan tanıklık” suçu ise, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 272 nci maddesinde, adliye karşı işlenen suçlar arasında düzenlenmiştir. Madde de, hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul yahut mahkeme önünde yapılan gerçeğe aykırı tanıklık fiili cezalandırılmaktadır.

c) Sorulan soruların hizmet harici konulara ilişkin olması gerekir:

Diğer yandan fiilin bu bendde yazılı olan yaptırıma tabi tutulması için, sorulan soruların ayrıca hizmet harici konularda olması gerekir. Yani söylenen yalanın hizmetle bir bağının olmaması gerekir. Ancak burada dahi söylenen yalanın, her türlü sorulan soruya verilen yanlış cevap vermemek değil, sadece amir veya üstlerin denetim ve gözetim sorumluluğu altındaki sorular olduğu açıktır.

⁵ Demirağ, Fahrettin: A.g.e., s.146; Işıklar, Celal: A.g.e., s.366

⁶ As.Yrg.1.D., 5.7.1995, E.476, K.475

C. MANEVİ UNSUR:

Madde metninde de açıkça gösterildiği üzere, bu fiil sadece kasden işlenebilir(md. 4/1). Dolayısıyla bu fiilin taksirle işlenmesi söz konusu olamaz. 15 inci maddenin 1/ı bendinde düzenlenen bu eylem, amirin veya üstün denetim ve gözetim sorumluluğu kapsamında sorduğu sorulara bilerek ve isteyerek (kasten) doğru yanıt vermemek şeklinde vukubulur. Bu disiplinsizliğin söz konusu olması için failin kusurlu olması gerekir.

D. BU KANUNDAKİ İLGİLİ HÜKÜMLER:

1. Kanunun 15/1-ı maddesinde düzenlenmiş olan “Hizmet haricinde yalan söylemek” disiplinsizliği ile ilgili olan, Kanunun diğer maddelerinde düzenlenmiş olan hükümler, bu maddenin “Genel Açıklama” bölümünde tek tek sayılmak suretiyle gösterilmiştir. Bunlar; TSK.Dis.K. 5, 6/1, 7/1, 8/2, 11/2, 12/1, 14/1, 14/3, 27/1, 27/2, 41/1 ve 43/1 maddeleri olup, ilgili bölüme bkz.

2. Ayrıca bkz: TSK.Dis.K. 18/1-b.

Disiplin amiri uyarma cezasını gerektiren bu disiplinsizlikten dolayı personeline disiplin cezası vermeyebilir(6413 SK md. 14/3), bu disiplinsizlik nedeniyle disiplin amirleri tarafından verilen disiplin cezalarına karşı, cezanın tebliğ edilmesinden itibaren iki iş günü içinde itiraz edilebilir. İtiraz, bir üst disiplin amirine yazılı olarak yapılır. Süresi içinde itiraz edilmez ise ceza kesinleşir(6413 SK. md. 41/1)

Bu cezanın iptali için, idare mahkemesinde iptal davası açılmaz(6413 SK md. 43/1). 21.1.2017 tarih ve 6771 sayılı bu Kanun ile gerçekleşen Anayasa değişikliği ile halen kapatılmış olan AYİM. bir kararında, uyarma cezası ile cezalandırılan bir astsubayın açmış olduğu iptal davasını incelemeksizin reddetmiştir.⁷

⁷ AYİM.3.D., 3.7.2014, E.2014/1013, K.2014/989